

სახელმწიფოს როლი ინფლაციის დარეგულირების პროცესში – მონეტარისტული კონტექსტი

ლია პიტიურიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი, L.Pitiurishvili@seu.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: ინფლაცია; მონეტარული პოლიტიკა; ფულის მიწოდება; უმუშევრობა; დასაქმება.

J.E.L. classification: H0, E6

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2021.22.08>

ანოტაცია. სტატია ეძღვნება დღევანდელ საქართველოში ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე და აქტუალურ პრობლემას - ინფლაციას. მასში შესწავლილია ის ძირითადი მიზეზები, რომელთა შედეგადაც ადგილი აქვს როგორც ადგილზე წარმოებულ, ისე იმპორტირებულ საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების მნიშვნელოვან ზრდას.

კვლევის მთავარ მიზნად დასახულია იმ გზებისა და მეთოდების ძიება, რომელთა საშუალებითაც ქვეყანა ინფლაციურ კრიზისს დაძლევს. ჩვენი აზრით, ერთ-ერთ ასეთ გზას წარმოადგენს ქვეყნის ფულად-საკრედიტო სფეროს განვითარება მონეტარისტული თეორიის შესაბამისად. ეს უკანასკნელი აპრობირებულია მრავალ, მათ შორის, გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყანაში (პოლონეთი, ესტონეთი და სხვ.).

ქვეყანამ ინფლაციის დასარეგულირებელ ამოცანად უნდა დაისახოს სამამულო წარმოების ტემპების გაზრდა, ადგილობრივი პროდუქციის წარმოების მასშტაბების გაფართოება, შრომის ეფექტურობის ამაღლება, მიმოქცევის არხების განტვირთვა ზედმეტი ფულისაგან და მის მოცულობაზე მომავალში მკაცრი კონტროლის დაწესება, საბანკო სექტორში კონკურენციული გარემოს შექმნა და ა.შ.

ციტირებისთვის: პიტიურიშვილი ლ., (2021) სახელმწიფოს როლი ინფლაციის არეგულირების პროცესში - მონეტარისტული კონტექსტი. ეკონომიკური პროფილი. №2(22), გვ. 83-88. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2021.22.08>

შესავალი

XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან XIX საუკუნის 60-იან წლებამდე მსოფლიო ეკონომიკაში დომინირებული მდგომარეობა პოლიტეკონომიის კლასიკურ სკოლას ეკავა. XIX საუკუნის 70-იან წლებში წარმოიშვა ნეოკლასიკური ეკონომიკური თეორია. ეს იყო იმ ეპოქის ეკონომიკის მთავარი მიმდინარეობა (main-stream economics). მისთვის უმთავრესად დამახასიათებელი იყო რწმენა იმისა, თითქოს ეკონომიკას შეეძლო დამოუკიდებლად დაბრუნებოდა ეგრეთ წოდებულ,

წონასწორობის მდგომარეობას სახელმწიფოს ყოველგვარი ჩარევის გარეშე. ეს თეორია (ფრანგი ეკონომისტის სეის იდეები) ასევე უარყოფდა საბაზრო ეკონომიკაში ჭარბწარმოების კრიზისებს, რადგან წარმოებული პროდუქტის ღირებულება ტოლია მისი წარმოების დროს მიღებული შემოსავლებისა, რომელიც მთლიანად იხარჯება პროდუქციის (მომსახურების) შესაძენად (გუროვა, 2014:75).

შესაბამისად, იგულისხმებოდა, რომ სახელმწიფოს ხელი უნდა აეღო ეკონომიკის სფეროში რაიმე ჩარევისაგან. „ლეფერიზმი“ წარმოსდგა ფრანგული ტერმინისგან „laisser faire“, რაც ქართულად ნიშნავს „გაუშვი, ის აკეთოს, რაც სურს“. ასეთ პირობებში ადგილი აქვს ფულის ნეიტრალურ მდგომარეობას (ფულის მიწოდება ნეიტრალურია), ის გავლენას ვერ ახდენს წარმოების მასშტაბებზე, დასაქმებაზე და საერთოდ, სამეურნეო აქტიურობაზე.

სხვა სიტყვებით, ფულის დამატებითი მიწოდება მხოლოდ ნომინალურად ცვლის მის სიდიდეს, უფრო სწორედ, ფასებს ზრდის. ამ აზრის სისწორე მხოლოდ 1929-1933 წლების დიდმა კრიზისმა დაადასტურა. თავისი სიღრმისა და ხანგრძლიობის გამო მან ხალხი დაარწმუნა იმაში, რომ ეკონომიკა თავისით ვერ დაუბრუნდებოდა წონასწორობას და საჭირო გახდებოდა ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევა. ასეთი ეკონომიკური შეხედულების მიმდევრებს შემდგომში „კეინსიანელები“ ეწოდათ, რადგან კეინსი ამგვარი ეკონომიკური მიდგომების ყველაზე დიდი პროპაგანდისტი იყო. კეინსიანიზმი მთელ მსოფლიოში გაბატონებული მიმდინარეობად თითქმის XX საუკუნის 50-იან, 60-იან წლებამდე დარჩა. (ჰეზლიტი, ჰაიეკი, 2010:234)

კლასიკურ და ნეოკლასიკურ თეორიებში მოგვიანებით შეიტანეს ეჭვი. მოწინააღმდეგეთაგან თვალსაჩინო ადგილი ეკავა ამერიკელ ნობელიანტ ეკონომისტს მილტონ ფრიდმანს (1912-2006 წ.წ.), რომელმაც საფუძველი დაუდო მონეტარიზმს.

ძირითადი ნაწილი

ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის მექანიზმი მიზეზ-შედეგობრივი ჯაჭვია. მის სათავეში დგას ფულის მიწოდება, შესაბამისად მიმოქცევაში ფულის მასის ზრდა, ხოლო ბოლოში - ეკონომიკური კონიუნქტურის მდგომარეობა. ტრანსმისიის მექანიზმის მონეტარისტული კონცეფცია ეყრდნობა პრინციპს, რომ სამეურნეო ობიექტმა ისე უნდა იმოქმედოს, რომ რაც შეიძლება მეტი მოგება მოიტანოს. (მენქიუ, 2008) ამისათვის ის უნდა ეცადოს სრულყოფილი აქტივების პორტფელის სტრუქტურა და გახადოს ის ისეთი, რომელიც უფრო მეტი შემოსავლის მომტანი იქნება. აქტივების პორტფელის ცნებაში იგულისხმება არა მხოლოდ ფული და ფასიანი ქაღალდები, არამედ სხვადასხვა ფორმით წარმოდგენილი ძირითადი ფონდებიც. პორტფელები მაშინ ბალანსდება, როდესაც თითოეული ტიპის აქტივების ზღვრული ერთეულების მომგებიანობა არის თანაბარი/ დაბალანსებული. შედეგი კი ისაა, რომ არ არის საჭირო ურთიერთჩანაცვლებადი აქტივების გადანაწილება. ამ წონასწორობას არღვევს დამატებითი ფულის მიწოდება. მისი ზრდის წყარო შეიძლება იყოს ღია ბაზრის ოპერაციები, ანუ ცენტრალური ბანკის მიერ მაგალითად, სამთავრობო ობლიგაციების შესყიდვა. ფასიანი ქაღალდების გაყიდვის შემდეგ სამეურნეო ობიექტები ფლობენ გაცილებით მეტ ფულს, ვიდრე მანამდე ჰქონდათ (თავაძე, 2021:123).

იმის გათვალისწინებით, რომ სამეურნეო ობიექტებს მუდმივი მოთხოვნა აქვთ ფულად რესურსებზე, ამგვარი წონასწორობა დიდხანს ვერ გაგრძელდება - მათი ფულადი რესურსების ახლანდელი მოცულობა (ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციის შედეგად შექმნილი) დიდხანს ვერ შენარჩუნდება, ის გაცილებით მეტი იქნება, ვიდრე მასზე მოთხოვნა იყო. ამიტომ, ეს სამეურნეო ობიექტები დაიწყებენ ჭარბი ფულის სხვა აქტივებში ჩადებას, თავდაპირველად დააბანდებენ სხვა სახის ფასიან ქაღალდებში. დროთა განმავლობაში, იმისდა მიხედვით, თუ როგორ მოიმატებს ამ აქციებით დაინტერესება, იზრდება მათი კურსი. ეს კი ამ აქტივების ფასის მატებას იწვევს. ეს ნიშნავს იმ პროდუქციის წარმოების რენტაბელობის გაზრდას, რომელიც ამ პროცესის მიზეზი გახდა. ამით საწყის მონეტარულ იმპულსს მოჰყვება სამეურნეო აქტივობის ამაღლება. (Дринишин, 2000:193)

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მივხვდებით ქვეყანაში საქონლის რომელ ჯგუფებზე მომხდარმა ფასების ცვლილებამ იქონია ძირითადი გავლენა ინფლაციაზე:

- საცხოვრებელი, წყალი, ელ.ენერჯია, აირი: ჯგუფში დაფიქსირდა ფასების 36.1%-იანი მატება, რაც დაახლოებით 3 პროცენტული პუნქტით ისახება ინფლაციაზე;
- სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები: ჯგუფში ფასების ზრდა 1.5%-ით, რაც ინფლაციაზე თითქმის 1%-ით ისახება;
- ტრანსპორტის ჯგუფში: ფასები გაიზარდა 3%-ით, რაც ასევე დაახლოებით 1%-ით ისახება მთლიან ინდექსზე;
- ჯანმრთელობის დაცვა: ჯგუფში ფასები მომატებულია 4%-მდე, რაც 1% პუნქტამდე ისახება ინდექსზე.

ზოგიერთი ცალკეული, მოთხოვნადი პროდუქტის ფასებმა ბოლო პერიოდში შემდეგნაირად მოიმატა: თითქმის 40%-ით წიწიბურა, ამდენჯერვე - შაქარი; მედიკამენტები 30%-ით და მეტით არის გაძვირებული, პური და ფქვილეული თითქმის 20%-ით და ა.შ. (საქსტატი, 2021)

როგორც ჩანს, ეროვნული ბანკი ვერ უზრუნველყოფს ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებლის 3%-ის შენარჩუნებას, როგორ პროგნოზსაც ის ადრე აკეთებდა.

მოტანილი მონაცემებიდან ნათლად ჩანს, რომ ქვეყანაში ინფლაცია უკვე იმ დონეზეა, რომ კონტროლს აღარ ექვემდებარება, ან სულ მალე გამოვა ხელისუფლების კონტროლიდან. ეს კი ძალზე მძიმე შედეგების მომტანი იქნება მოსახლეობისათვის. ინფლაცია უფრო მეტ ზიანს აყენებს ქვეყანას, ვიდრე უმუშევრობა, ვინაიდან, ეს უკანაკნელი აზარალებს მხოლოდ მათ, ვინც ვერ საქმდება, ხოლო ინფლაცია - საზოგადოების ყველა წევრს.

ინფლაციის ერთ-ერთ ძირითად გამომწვევ ფაქტორად უნდა დასახელდეს ნავთობის ფასის ზრდა მსოფლიო ბაზარზე. იგი ბოლო პერიოდში რეკორდულად გაიზარდა და ჩვენს ქვეყანაშიც ზრდას განაგრძობს. ოფიციალური წყაროების განცხადებით, ბოლო ხანებში საკმაოდ საგრძნობი ეკონომიკური ზრდა ფიქსირდება. თუმცა, ძნელი სათქმელია, რომ ამის პარალელურად რაიმე ძვრები იგრძნობოდეს სამუშაო ადგილების ზრდის მიმართულებით და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების კუთხით. როგორც ჩანს, გაზრდილი ინფლაცია, რომელმაც უკვე წლიურ 12%-ს გადააჭარბა, ყველაფერს ხაზს უსვამს. მოსახლეობამ, რომ ეკონომიკური ზრდა

იგრძნოს, საჭიროა ინფლაციის მაჩვენებელი ერთნიშნა ნიშნულზე, საუკეთესო, ვარიანტში 5-6%-ზე დაბლა ჩამოვიდეს.

საქართველოში ინფლაციაზე პასუხისმგებელი არის ეროვნული ბანკი. ამჟამად ეს უკანასკნელი ხელმძღვანელობს მონეტარიზმის პიონერის მილტონ ფრიდმანის თეორიით. ამ თეორიის მიხედვით, მიმოქცევის არხებში დამატებითი ფულის გაშვება ზეგავლენას ვერ ახდენს ვერც რეალური წარმოების მასშტაბების ზრდაზე და ვერც დასაქმებაზე. მას შეუძლია კონიუნქტურის მცირე ცვლილება, თუმცა ისიც ძალზე მოკლევადიან პერსპექტივაში, ხოლო შემდეგ ადგილი ექნება ფასების მკვეთრ ზრდას. ეს თავის მხრივ, კონიუნქტურის იმ ზრდის ნიველირებასაც კი მოახდენს, რომელსაც დამატებითი ფულის მასის მიმოქცევაში გაშვებით ჰქონდა ადგილი და რომელმაც დროებით გაზარდა წარმოების მასშტაბები და შეამცირა უმუშევრობა. სახელმწიფოს ამგვარი მოქმედება არის ინფლაციის ძირითადი გამომწვევი მიზეზი - ის დამატებით ფულს ბეჭდავს, სხვა სიტყვებით, გაცილებით მაღალი ტემპებით ზრდის ფულის მასას, ვიდრე მშპ-ს რეალური ზრდაა.

დასკვნა

სახელმწიფო გადასახადების გაზრდას გლობალური მოთხოვნის შექმნის მიზნებისათვის, არ მივყავართ არც წარმოების გაზრდისა და არც უმუშევრობის აღმოფხვრისაკენ. ამ დროს ბიუჯეტის ხარჯების ზრდა, მოთხოვნის გაზრდის მიზნით, იწვევს ბიუჯეტის დეფიციტს. ამგვარი ეკონომიკური პოლიტიკა ამართლებს მოკლევადიან პერსპექტივაში და მისი შედეგი მართლაც არის წარმოების ზრდა და უმუშევრობის შემცირება ან მისი ლიკვიდაცია. უფრო ხანგრძლივი დროით ფულის არხების გადატვირთვა კიდევ უფრო ზრდის ინფლაციას, ვიდრე წარმოებასა და დასაქმებას. ეს უკანასკნელნი განპირობებულია ისეთი რეალური ფაქტორებით, როგორებიცაა, წარმოების სტრუქტურა, სამუშაო ძალის მასშტაბები ან კაპიტალის დაგროვება. ამიტომ, ფულის მასის ზრდა გრძელვადიან პერსპექტივაში მჭიდროდ უნდა იყოს დაკავშირებული მშპ-ს ზრდის ტენდენციასთან.

ლიტერატურა

1. გუროვა ი., (2014) მსოფლიო ეკონომიკა, თბილისი.
2. Дробозин Л., (2000) Финансы. Денежное обращение. Кредит. Учебник. Москва.
3. თავაძე ი., (2012) ფულის მიმოქცევის რეგულირების გაუმჯობესების გზები საქართველოში. თბილისი.
4. მენქიუ გ., (2008) ეკონომიკის პრინციპები, თბილისი, „დიოგენე“.
5. ჰეზლიტი ჰ, ჰაიეკი ფ., (2010) თავისუფლების ფული. თბილისი.
6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური - www.geostat.ge